

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ

Лазуренко О. О., Сміла Н. В.

ВСТУП

В умовах реалізації сучасної парадигми освітньої діяльності (якість освіти, орієнтація на результати навчання, компетентнісний підхід до навчання) суттєво підвищуються вимоги до лікарів, науково-педагогічних працівників – фахівців системи охорони здоров'я. В значній мірі це пов'язано з тим, що забезпечення якості освітнього процесу в значній мірі залежить від компетентності науково-педагогічного працівника, від якості навчання, яку він забезпечує в процесі підготовки майбутніх лікарів, медичних фахівців.

Реальність сьогодення змушує систему сучасної післядипломної медичної освіти впроваджувати новітні методи і підходи в системі неперервного професійного розвитку, за допомогою яких можливо більш ефективно сформувати у лікарів здатність якісно вирішувати проблеми в різних професійних ситуаціях. Відтак, вища медична школа в процесі професійної підготовки має сформувати особистість професіонала, здатного до ефективної професійної діяльності в сучасних умовах. Важливим чинником модернізації освітніх процесів є їх психологічне забезпечення та психологічний супровід. Проте, сучасному стану підготовки лікарів, як на додипломному, так і післядипломному рівні, на жаль, бракує психологічного забезпечення у формуванні майбутнього фахівця. Через це саме аналіз особливостей професійного становлення лікаря потребує детального вивчення, зокрема, в рамках компетентнісного підходу в освіті. Це зумовлено стратегічними напрямками розвитку освіти, зростанням вимог до фахівців, загостренням конкуренції у професійному середовищі. Відтак, виникає необхідність якісного оновлення післядипломного навчання в системі неперервного професійного розвитку фахівців.

Тому, аналіз перспектив післядипломної підготовки лікарів є актуальним завданням, яке визначило доцільність даного дослідження.

Мета – проаналізувати досвід роботи в реалізації компетентнісного підходу у післядипломній медичній освіті, виявити ефективність використання основних положень компетентнісного підходу, як методологічної основи для покращення професійної підготовки

фахівців та обґрунтувати інноваційні підходи в системі неперервного професійного розвитку лікарів.

Для досягнення поставленої мети та завдань було використано теоретичні методи наукових досліджень: вивчення, аналіз, порівняння та узагальнення науково-методичної, психолого-педагогічної літератури, державних стандартів освіти.

1. Психологічна компетентність фахівця в реалізації компетентнісного підходу в післядипломній медичній освіті

Останнім часом в Україні актуалізується підвищення вимог до якості вищої та післядипломної освіти. Проблема якості освіти присвячено чимало досліджень, зокрема, це питання досліджували і зарубіжні (А. Бермус, Дж. Равен, Т. Хіланд, Р. Уайт та ін.), і вітчизняні (Н. Бондарчук, Т. Гордієнко, В. Кремень, А. Шевцов та ін.)¹ науковці. У дослідженнях авторів якість освіти розглянута з різних точок зору: і як проблема якості змісту освіти, і в контексті підвищення якості навчання. З точки зору нашого дослідження, якість освіти розуміємо як комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне і ефективне формування професійної компетентності фахівця. Через це можна виділити такі компоненти підвищення якості освіти, як педагогічні умови, професійна діяльність фахівця, психологічна складова професійної діяльності. Професійна діяльність фахівців забезпечує якість процесу формування професіоналізму. Професійний розвиток, в свою чергу, – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівця після здобуття ним вищої освіти та післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або поліпшувати стандарти професійної діяльності та триває протягом усього періоду професійної діяльності². Він включає участь у процесі формальної, неформальної та інформальної освіти.

Сучасні стратегії професійного розвитку фахівців спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань, та використання нових, актуальних до умов сьогодення методів та підходів, що, в свою чергу, актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного

¹ Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації : професіогенез особистості. *Психологія праці та професійної підготовки особистості* : навч. посібник / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький, 2001. С. 48–67.

² Задорожна О. М. Готовність до свідомого професійного вибору як соціально-психологічної проблеми. *Психологічні перспективи*, 2013. Вип. 21. С. 58–70.

розвитку фахівців³. В свою чергу, компетентнісний підхід у навчанні, як додипломному, так і післядипломному, спрямований на підготовку конкурентоспроможного фахівця, який володіє необхідними компетенціями, постійно вдосконалює практичні уміння і навички, необхідні для здійснення професійної діяльності.

Компетентнісний підхід, фундаментальні питання його використання в освітньому процесі висвітлюються у працях І. Зимньої, В. Марценюка, Л. Давидова, С. Максименка, О. Лазуренко⁴ та ін. та свідчить про наявність різних підходів щодо його ролі і доцільності використання у навчанні, професійному розвитку фахівців.

На нашу думку, основними параметрами реалізації компетентнісного підходу у післядипломному навчанні є, по-перше, створення умов для реалізації компетентнісного підходу у післядипломному навчанні (знання теоретичних основ компетентнісного підходу у навчанні; психологічна готовність фахівців до впровадження компетентнісного навчання та психологічна компетентність фахівців); по-друге, реалізація компетентнісного підходу у післядипломному навчанні (аналіз можливостей засвоєння навчального матеріалу кожним з урахуванням рівня його професійної компетентності, зокрема, психологічної; індивідуальний підхід у навчанні; регуляція та саморегуляція професіогенезу); по-третє, результативність навчання (рівень психологічного комфорту суб'єктів навчального процесу; досягнення більш високого рівня формування професійних компетенцій; рівень професійного розвитку тощо).

Досвід реалізації компетентнісного підходу в системі неперервного професійного розвитку фахівців вже існує у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця. Фахівцями кафедри загальної і медичної психології, Інституту післядипломної освіти було розроблено і впроваджено курс «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» для підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників медичної освіти. Курс проводиться відповідно до постанови Кабінету міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМ України № 1133 від 27.12.2019 р.); наказу Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2020 року № 1341 «Про затвердження методичних рекомендацій для

³ Коқун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : Монографія. Київ, 2012. 200 с.

⁴ Лазуренко О. О. Проблема особистісно-професійного становлення майбутнього лікаря та шляхи її вирішення у практиці вищої медичної школи. *Психологічний часопис*. 2018. № 4 (14) С. 2–18.

професійного розвитку науково-педагогічних працівників», а також «Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця» (2021 р.).

Мета курсу підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» – набуття нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності; отримання нових актуальних теоретичних знань та удосконалення практичної підготовки, формування ключових професійних психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності викладачів відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я, а також удосконалення професійної компетентності викладачів шляхом поглиблення і розширення їх професійних знань, умінь і навичок.

Аналіз особливостей використання компетентнісного підходу у післядипломній підготовці дозволив окреслити результати навчання курсу «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності»: висвітлення сучасного підходу до розуміння психологічної компетентності як професійно необхідної якості викладача, складової його професійної компетентності, високого професійного рівня фахівця; формування психологічної компетентності фахівця задля здійснення успішної професійної діяльності, а також формування зрілої особистості фахівця та його професійної ідентичності; створення умов для усвідомлення фахівцем своїх власних професійних можливостей; формування власного професійного стилю; профілактика синдрому «професійного вигорання» педагогічного, науково-педагогічного працівника; усвідомлення та формування у викладачів систематизованих уявлень, теоретичних знань та практичних вмінь, які дозволять адекватно і ефективно застосовувати отримані знання у подальшій професійній діяльності; сприяння розвитку професійних якостей та компетенцій; актуалізація професійних та особистих ресурсів; розвиток професійної рефлексії тощо; оновлення знань, удосконалення професійних психологічних компетенцій викладачів у реалізації навчально-методичної діяльності.

Компетентнісний підхід якісно змінив систему підготовки фахівців. Важливим є засвоєння компетенцій, тому навчання відбувається саме через освоєння певних компетенцій протягом всього процесу навчання, що, з урахуванням базової освіти та особистісних якостей слухачів, стимулює у них формування компетентностей різних рівнів, у тому числі, професійної психологічної компетентності. Відтак, курс підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» забезпечує набуття, зокрема, інтегральних компетентностей: здатність розв'язувати типові та складні задачі і

проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов й вимог; загальних компетентностей: знання і розуміння предметної області й професійної діяльності та їх здатність застосовувати на практиці; особистісна прихильність до обраного фаху та мотиваційна складова щодо досягнень у фаховій педагогічній діяльності; вміння виявляти, аналізувати, формулювати та вирішувати проблеми, що визначені особливостями галузі; здатність вчитися і бути сучасно навченим з урахуванням використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих на себе обов'язків; здатність адекватно оцінювати та забезпечувати якість виконуваних завдань; здатність до співпраці в команді, що вимагає набути навички міжособистісної взаємодії; здатність до вибору стратегічних засад спілкування, щоб діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та громадсько свідомо; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної соціально визначеної мети; здатність до ведення здорового способу життя, адаптації та дії в новій (у тому рахунку конфліктній) ситуації; спеціальних (фахових, предметних) компетентностей: здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу медико-психологічних знань; здатність застосовувати набуті психологічні знання в практичних ситуаціях професійної діяльності, визначених особливостями галузі знань; здатність встановити психологічний контакт; здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в галузі педагогічної науки; здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому; уміння застосовувати знання в процесі навчально-педагогічної діяльності; здатність обґрунтовувати значення психологічних та педагогічних знань для професійної діяльності; здатність розуміти природу та сутність психіки людини; розрізняти свідомі та несвідомі форми прояву психіки людини; здатність спостерігати, аналізувати, узагальнювати та систематизувати психологічні факти; здатність до опанування і практичного використання методів психологічної діагностики; здатність визначати індивідуально-психологічні відмінності особистості за їхніми проявами у діяльності та спілкуванні; здатність виявляти особливості вираження емоцій та розкривати їх зв'язок з іншими психічними процесами; здатність застосовувати теоретичні знання з психології у повсякденному житті та професійній діяльності; формувати в собі активні позитивні риси особистості фахівця та поведінки, тощо.

Загальний обсяг програми курсу підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» складає 60 годин (2 кредити). У навчальному плані курсу підвищення кваліфікації зазначено розподіл годин, відведених на вивчення розділів навчальної програми. У разі необхідності, враховуючи базовий рівень знань слухачів, можливе внесення коректив та доповнень до навчальних годин, які регламентовані навчальним планом, в межах 15% від загального обсягу часу.

Навчальний план та програма курсу підвищення кваліфікації доповнені переліком питань до підсумкового контролю, переліком практичних навичок, списком рекомендованих джерел. Для виконання цієї програми під час навчання передбачено такі види навчальних занять: лекції, практичні заняття, семінарські заняття, а також тренінгова та самостійна робота слухачів. Порядок та методи оцінювання результатів навчання: підсумкова оцінка визначається та обчислюється як сума балів, здобутих слухачем за результатами поточного контролю під час занять та виконання самостійної роботи, а також підсумкового контролю у формі заліку. Форми контролю: проміжний контроль знань, здійснюється за рахунок годин, передбачених на семінарські заняття; по закінченню курсу проводиться підсумковий контроль, залік. Слухачам, які виконали програму і успішно склали залік, видається посвідчення про проходження курсу встановленого зразка.

Отже, роблячи висновки, стверджуємо, що професійна підготовка фахівців сьогодні неможлива без урахування основних засад компетентнісного підходу, адже поєднання теоретичних знань та практичних навичок забезпечує багатоступеневу систему якості освіти та сприяє поетапному формуванню професійної психологічної компетентності – особистісної якості та необхідної умови підготовки та професіогенезу кваліфікованого фахівця. Яскравим прикладом реалізації інноваційного підходу професійного розвитку є представлений курс підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності», розроблений та впроваджений авторами з врахуванням основних засад компетентнісного підходу у післядипломній освіті.

2. Тематичне удосконалення в системі неперервного професійного розвитку лікарів

Професійний розвиток лікаря – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівця після здобуття ним вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі, що дає змогу фахівцю підтримувати або поліпшувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони

здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності⁵. Він включає участь у процесі формальної, неформальної та інформальної освіти у сфері охорони здоров'я.

Сучасні стратегії професійного розвитку лікарів спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань, та використання все нових, актуальних до умов сьогодення методів та підходів, що, в свою чергу, актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі⁶.

Враховуючи нагальну потребу сьогодення, зважаючи на виклики часу, постає необхідність всебічного розуміння особистості пацієнта з метою індивідуалізації та оптимізації системи психологічних впливів, обставин, які супроводжують лікувально-діагностичний процес; особливостей професійної діяльності медичних працівників і медичних психологів та професійної взаємодії медичного персоналу з пацієнтами тощо. Через це фахівцями кафедри загальної і медичної психології, Інституту післядипломної освіти було розроблено і впроваджено цикл тематичного удосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології» для підвищення кваліфікації спеціалістів лікарів-психологів, лікарів загальної практики – сімейних лікарів, лікарів-терапевтів, лікарів-психіатрів, лікарів-психіатрів дитячих, лікарів-психотерапевтів, лікарів-наркологів.

На думку авторів, запропонований цикл тематичного удосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології» стає рівноцінним за значенням і важливістю з іншими професійними здобутками лікаря, медичного фахівця кожної медичної спеціальності, адже передбачає отримання нових актуальних теоретичних знань та удосконалення практичної підготовки, зокрема, формування ключових професійних психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності лікаря відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я.

Мета циклу – освоєння сучасних та нових методів вирішення професійних завдань, формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки, вивчення світового досвіду, формування організаторських навичок для виконання обов'язків на займаній або на більш високій посаді, а також отримання нових актуальних теоретичних знань та удосконалення практичної підготовки, формування ключових професійних

⁵ Лазуренко О. О. Проблема саморегуляції та професійного самоздійснення особистості фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 34–39.

⁶ Лазуренко О. О. Тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки лікарів: компетентнісний підхід. *Психологічний часопис*. 2018. № 1 (11). С. 87–100.

психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності слухачів відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я, зокрема, з психологічних особливостей лікувально-діагностичного процесу, сучасних теоретичних та практичних досягнень в галузі медичної психології, особливостей професійної діяльності медичних працівників і медичних психологів та професійної взаємодії медичного персоналу з пацієнтами тощо.

Цикл тематичного удосконалення передбачає розгляд психологічних особливостей професійної діяльності та особистості фахівця, впливу професійної діяльності на особистість, психологічних особливостей професіоналізму лікаря, психологічних аспектів лікувальної взаємодії, професійної деформації фахівця, психологічних чинників професійного й особистісного становлення лікаря, психологічних причин захворювань, психологічних особливостей в клінічній практиці тощо.

Особливе місце посідає проблематика надання первинної психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях, зокрема питання першої психологічної допомоги населенню в екстремальних умовах війни та військовослужбовцям в бойових умовах. Надання своєчасної якісної психологічної допомоги людині в екстремальній ситуації має велике значення для окремих осіб, які потрапили під вплив військових подій. Психологічними наслідками дії екстремальних ситуацій є їх вплив на різні рівні психічного функціонування – емоційний стан, поведінку, взаємовідносини. Вони можуть бути пов'язані з проблемами, що існували раніше (психічні розлади, зловживання алкоголем або іншими хімічними речовинами); з проблемами, які виникли внаслідок дії надзвичайної ситуації (непатологічний дистрес, психічні розлади: депресія, ПТСР, тривожні розлади, розлади адаптації); з проблемами, які виникли внаслідок дії надзвичайної ситуації (руйнування сімейних зв'язків, порушення соціальних мереж, знищення ресурсів, зниження рівня довіри, збільшення проявів гендерно зумовленого насильства тощо).

Програма охоплює обсяг як теоретичних, так і практично-прикладних знань, вмінь і навичок, необхідних лікарям-психологам, лікарям загальної практики – сімейним лікарям, лікарям-терапевтам, лікарям-психіатрам, лікарям-психіатрам дитячим, лікарям-психотерапевтам, лікарям-наркологам для належного здійснення професійної діяльності.

За результатами навчання цикл тематичного удосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології» забезпечує набуття слухачами як загальних, так і спеціальних компетентностей. Мова йде про такі вміння, як здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях; розуміння предметної галузі та розуміння професії; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність

працювати в команді; а також здатність узагальнювати інформацію щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, здатність до вибору оптимальних методів та проведення психологічної діагностики пацієнта та психологічного дослідження, аналізу, систематизації, оцінювання психометричних та психодіагностичних методик, формулювання аргументованих висновків та рекомендацій визначення обсягу, порядку та характеру заходів надання медико- психологічної допомоги, з урахуванням вікових, гендерних, культуральних, особистісних та інших індивідуальних особливостей пацієнтів; здатність до здійснення медико-психологічних інтервенцій та надання медико-психологічної допомоги; здатність до практичного використання психологічного впливу та психотерапії; здатність до здійснення психоосвітньої роботи серед населення та медичних працівників та датність до здійснення психологічної реабілітації населення.

Навчальний план та програма циклу тематичного удосконалення доповнені переліком практичних навичок, списком рекомендованих літературних джерел. Для виконання цієї програми під час навчання передбачено такі види навчальних занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарських занять, а також самостійну роботу слухачів. Для визначення рівня засвоєння програми циклу тематичного удосконалення передбачено підсумковий іспит, який складається з: тестування; оцінки практичних навичок в симуляційних умовах (в симуляційних центрах, на манекенах тощо), якщо програма навчання передбачала вдосконалення або набуття практичних навичок; вирішення клінічних завдань тощо. Переконані, що зручні форми навчання та гнучкі графіки виконання навчальної програми тривалістю 2 тижні (78 годин) дозволять слухачам ознайомитись із психологічними особливостями лікувально-діагностичного процесу, сучасними теоретичними уявленнями та практичними досягненнями в галузі медичної психології та сприятимуть засвоєнню нового матеріалу.

Отже, цикл тематичного удосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології», на наше глибоке переконання, дозволяє розширити професійні можливості лікаря, а засвоєння ним практичних аспектів медичної психології дасть можливість свідомо і більш функціонально впроваджувати у медичну практику ефективні методики психологічного супроводу та допомоги пацієнтам.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши діяльність щодо застосування інноваційних технологій в системі неперервного професійного розвитку, робим висновки, що в сучасному освітньому процесі підготовка та професійне становлення лікаря неможливі без урахування основних положень компетентнісного підходу.

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників медичної освіти, тематичне удосконалення лікарів системи охорони здоров'я є важливою складовою безперервного професійного розвитку та сприяє удосконаленню професійної підготовки, педагогічної майстерності, використанню інноваційних технологій, компетентнісного підходу в освіті.

Планування курсів підвищення кваліфікації та циклів тематичного удосконалення повинно мати випереджувальний характер з урахуванням євроінтеграційних процесів, змін що відбуваються у вищій медичній освіті та новітніх надбань психології та педагогіки.

За результатами аналізу зроблено висновки, що впровадження курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників медичної освіти з формування професійної психологічної компетентності та циклу тематичного удосконалення лікарів з проблем медичної психології – інноваційний, ефективний спосіб підвищення кваліфікації фахівців галузі охорони здоров'я на післядипломному етапі освіти, який вимагає ретельних методичних рішень та відповідного забезпечення.

Вважаємо за необхідне запропонувати низку положень, на яких можна вибудовувати концепцію неперервного професійного розвитку фахівців охорони здоров'я та медичної освіти. Зокрема, розробка та впровадження тематичних планів та програм підвищення кваліфікації та тематичного удосконалення з актуальних питань психології, медичної психології; впровадження рекомендацій щодо саморегуляції професіогенезу фахівців та індивідуального підвищення кваліфікації; забезпечення використання технологій дистанційного навчання; створення освітнього ресурсу підтримки неперервного професійного розвитку лікарів; розробка навчальних електронних ресурсів з метою підтримки самоосвіти фахівців системи охорони здоров'я та вищої медичної освіти; створення системи якості програм післядипломної підготовки, включаючи професійні стандарти післядипломної освіти, тощо.

З метою удосконалення системи безперервного професійного розвитку, на етапах додипломної та післядипломної підготовки, а, відтак, професійного становлення лікарів, доречно, на наше глибоке переконання, в найкоротші терміни сформувані психологічні заходи, спрямовані на розвиток психологічної готовності⁷, самосвідомості, рефлексії, саморегуляції професіогенезу, а також професійні стандарти післядипломної освіти з урахуванням сучасних тенденцій європейського розвитку і пріоритетів в післядипломній освіті та в безперервному професійному розвитку фахівців в системі медичної освіти.

⁷ Лазуренко О. О., Сміла Н. В. Психологічна готовність майбутнього лікаря до професійної діяльності : навчально-методичний посібник. Київ, 2018. 111 с.

Крім того, важливими пріоритетами в післядипломній освіті мають стати запровадження прогресуючого навчання в інтернатурі за індивідуальною траєкторією оволодіння практичними навичками для самостійної роботи лікарем; запровадження портфоліо практичних навичок лікарів-інтернів; широке використання симуляційного навчання в практичній підготовці лікарів; розширення переліку циклів вторинної спеціалізації для лікарів. Щодо пріоритетів у безперервному професійному розвитку медичних працівників виділяємо застосування штучного інтелекту в освітньому процесі; підвищення професійної компетентності фахівців в питаннях комунікативної взаємодії, в запровадженні проблемно-орієнтованого навчання, у встановленні зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; розробку спеціального менторського курсу з підготовки керівників лікарів-інтернів на базах стажування; запровадження нових видів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в сфері охорони здоров'я, зокрема групи рівних.

Таким чином, сподіваємось, що під впливом всесвітніх змін сучасна вітчизняна медична освіта, система післядипломної підготовки нарешті знайдуть риси неперервності та упорядкуються з урахуванням європейського розвитку.

АНОТАЦІЯ

Сучасні стратегії професійного розвитку лікарів спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань та використання нових, актуальних до умов сьогодення, методів та підходів, що, в свою чергу, актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі.

Аналіз особливостей професійного становлення лікаря потребує детального вивчення, зокрема, в рамках компетентнісного підходу в освіті та з точки зору необхідності якісного оновлення після дипломного навчання в системі неперервного професійного розвитку фахівців.

Компетентнісний підхід у навчанні, як додипломному, так і післядипломному, спрямований на підготовку конкурентоспроможного фахівця, який володіє необхідними компетенціями, постійно вдосконалює практичні уміння і навички, необхідні для здійснення професійної діяльності.

Основними параметрами реалізації компетентнісного підходу у післядипломному навчанні є, по-перше, створення умов для реалізації компетентнісного підходу у післядипломному навчанні; по-друге, реалізація компетентнісного підходу у післядипломному навчанні; по-третє, результативність післядипломного навчання. Поєднання теоретичних знань та практичних вмінь забезпечує багатоступеневу систему якості засвоєння знань і вмінь та сприяє формуванню професійної

компетентності, що є однією з важливих і необхідних умов підготовки кваліфікованого фахівця-лікаря.

Психологічний супровід професійного становлення лікаря на різних етап професійної підготовки сприятиме розвитку самосвідомості, рефлексії, самоаналізу, забезпечуватиме формування навичок міжособистісної взаємодії у лікувально-діагностичному процесі.

Впровадження курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників медичної освіти з формування професійної психологічної компетентності та циклу тематичного удосконалення лікарів з проблем медичної психології – інноваційний, ефективний спосіб підвищення кваліфікації фахівців галузі охорони здоров'я на післядипломному етапі освіти, який вимагає ретельних методичних рішень та відповідного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації : професіогенез особистості. *Психологія праці та професійної підготовки особистості* : навч. посібник / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький, 2001. С. 48–67.

2. Задорожна О. М. Готовність до свідомого професійного вибору як соціально-психологічної проблеми. *Психологічні перспективи*, 2013. Вип. 21. С. 58–70.

3. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ, 2012. 200 с.

4. Лазуренко О. О. Проблема особистісно-професійного становлення майбутнього лікаря та шляхи її вирішення у практиці вищої медичної школи. *Психологічний часопис*. 2018. № 4 (14). С. 2–18.

5. Лазуренко О. О. Проблема саморегуляції та професійного самоздійснення особистості фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 34–39.

6. Лазуренко О. О. Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2017. 270 с.

7. Лазуренко О. О. Тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки лікарів: компетентнісний підхід. *Психологічний часопис*. 2018. № 1 (11). С. 87–100.

8. Лазуренко О. О., Сміла Н. В. Психологічна готовність майбутнього лікаря до професійної діяльності : навчально-методичний посібник. Київ, 2018. 111 с.

9. Мельник А. Деякі питання професійної підготовки фахівців медичного профілю у контексті сучасних інтеграційних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка»*. 2010. Вип. 26. С. 34–40.

10. Лазуренко О.О. Розвиток професійно-психологічних компетенцій майбутнього фахівця у сучасній медичній освіті. *Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід* : матеріали Міжнародної конференції 21–24 листопада 2017 р. Віден, Австрія (у 2-х тт). Том 1. С. 117–122.

11. Лазуренко О.О., Тертична Н.А. Компетентність як ціннісна орієнтація у професійній підготовці медичного психолога. *Особистість та її історія* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції. Ніжін, 2018. С. 103–105.

12. Лазуренко О.О. Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря : автореф. дис. ... канд. психол. н. : 19.00.07. К., 2017. 0,9 д.а.

13. Лазуренко О.О. Експериментальне дослідження психологічних особливостей емоційної компетентності майбутнього лікаря. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 5. Випуск 15. Київ, 2015. С. 106–114.

14. Лазуренко О.О. Тренінг формування емоційної компетентності майбутнього лікаря. *Fundamental and Applied Researches In Practice of Leading Scientific Schools*. 2016. 2 (14). С. 44–54.

15. Лазуренко О.О. Психолого-педагогічні особливості моделювання професійної компетентності студентів-медиків у процесі професійного становлення. *Психологічний часопис*. № 3 (13). 2018. С. 67–86.

Information about the authors:

Lazurenko Olena Oleksiivna,

Ph. D. in Psychology, Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of General
and Medical Psychology
Institute of postgraduate education
Bogomolets National Medical University
13, Shevchenko Blvd., Kyiv, 01601, Ukraine

Smila Nataliya Volodymyrivna,

Ph.D. in Psychology, Candidate of Psychological Sciences,
leading researcher of the V.A. Romanets laboratory of general
psychology and the history of psychology
H.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National
Academy of Sciences of Ukraine
2, Pankivska Str., Kyiv, 01033, Ukraine